

fOCUS

เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ฉบับที่ ๙/๖๒ (๑ - ๑๕ ก.พ.๖๒)

กองทัพกับโลกยุคดิจิทัล : ภัยข่าวลวง

ปัญหาข่าวลวง (Fake news) เป็นปัญหาที่มีความท้าทายในปัจจุบัน ที่อาจส่งผลกระทบต่อการวางนโยบายของประเทศต่างๆ และเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงเป็นอย่างมากในยุคโซเชียลโดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลซึ่งเป็นช่องทางที่สามารถส่งต่อข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว โดยข่าวลวงมักบิดเบือนเพื่อหวังผล เช่น หวังหลอกลวงเอาเงิน หวังเงินโฆษณาจากยอดคนดู บางครั้งก็หวังผลทางการเมือง จึงใจเสาะเพื่อให้เกิดผลในสังคมเป็นวงกว้าง ซึ่งรัฐบาลทั่วโลกได้ดำเนินการหลายด้านเพื่อต่อสู้หรือจัดการกับข่าวลวงที่แพร่ระบาดโดยเฉพาะข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต โดยบางประเทศได้ออกกฎหมายในลักษณะที่กำหนดบทลงโทษทางอาญากับบุคคลที่เป็นคนแพร่กระจายข่าวลวง เช่น ฟิลิปปินส์, มาเลเซีย และอินเดีย ในส่วนของไทย แม้ยังไม่มีกฎหมายใหม่สำหรับข่าวลวงโดยเฉพาะเจาะจง แต่ก็มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.๒๕๖๐ โดยผู้เผยแพร่ข่าวลวงมีโทษจำคุกสูงสุดถึง ๗ ปี

ปัญหาข่าวลวง (Fake news) เป็นปัญหาที่มีความท้าทายในปัจจุบัน ที่อาจส่งผลกระทบต่อการวางนโยบายของประเทศต่างๆ โดยข่าวลวงอาจหวังผลในหลายด้าน เป็นการเขียนในเชิงลบเจตนาหลอกลวงหรือให้เข้าใจผิด จากทัศนคติของผู้รับข้อมูล ซึ่งอาจหวังผลเพื่อสร้างความเสียหายให้แก่องค์กรหน่วยงานหรือเพื่อให้ได้รับประโยชน์ทางการเงินหรือการเมือง

สถานการณ์ข่าวลวงเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงเป็นอย่างมากในยุคโซเชียลมีเดียโดยเฉพาะการแชร์ข้อมูลข่าวสารซึ่งสามารถสร้างอารมณ์ร่วมกับผู้เสพข่าวได้ ส่งผลให้ข่าวในยุคดิจิทัลลดความน่าเชื่อถือ ทั้งที่ในความจริงเป็นช่องทางที่สามารถส่งต่อข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและควรจะเป็นประโยชน์ต่อผู้รับสาร โดยข่าวลวงมักบิดเบือนเพื่อหวังผล เช่น หวังหลอกลวงเอาเงิน หวังเงินโฆษณาจากยอดคนดู และยอดของคอนเทนต์กดแชร์ติดตาม บางครั้งก็หวังผลทางการเมือง ทั้งนี้คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission : EC) ให้นิยาม “ข่าวลวง” หมายถึงข้อมูลชุดหนึ่งที่ทำขึ้นมาโดยมีเจตนาจะบิดเบือนและโจมตีบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร การโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง โดยมีเจตนาโจมตีทางไซเบอร์ ซึ่งในรายงาน The Legal Framework to Address

“Fake News” : Possible Policy Actions at the EU Level (๒๐๑๘) ของ EC ได้จำแนกประเภทของข่าวลวง ดังนี้

๑) **เนื้อหาที่อยู่ในกรอบจำกัด** เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวเดียวจะทำให้กลไกอัลกอริทึม (Algorithm) ป้อนข่าวให้ผู้อ่านตามมุมมองหรือความเข้าใจที่ผู้อ่านชอบ ซึ่งทำให้เกิดการตอกย้ำในสิ่งที่ตนเองเชื่ออยู่แล้ว รวมถึงการใช้อัลกอริทึมสำหรับค้นหาข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตที่อิงการค้นหาในอดีตและเนื้อหาที่มีการเลือกอ่านล่าสุดประกอบ ทำให้ได้กลุ่มของข้อมูลที่น่าเสนอผู้อ่านแคบ และมาจากเฉพาะบางแหล่งข้อมูลเท่านั้นด้วย

๒) **ข่าวลวงที่มีการเผยแพร่อย่างไม่ตั้งใจให้เกิดผลร้ายหรือเข้าใจผิด** เป็นการแสดงหรือนำเสนอความคิดเห็นแต่อาจผิดพลาดหรือไม่จริง ซึ่งสามารถเพิ่มหรือกระตุ้นให้ข่าวลวงแพร่กระจายและน่าเชื่อถือมากขึ้น

๓) **ข่าวลวงที่มีการเผยแพร่อย่างจงใจ** เป็นการใช้อินเทอร์เน็ตหรือสื่อสังคม ที่มีเจตนาในการบิดเบือนหรือสร้างอิทธิพลทางความคิดของผู้อ่าน ซึ่งกรณีที่มีปัญหามากที่สุดที่รัฐบาลของประเทศต่างๆ พยายามหาแนวทางในการจัดการคือการดำเนินการเผยแพร่และบริหารจัดการข่าวลวงอย่างเป็นระบบและมีกลยุทธ์เพื่อหวังผลทางการเมือง หรือเชิงพาณิชย์ (Disinformation operation)

ดังเช่นในกรณีของการปล่อยข่าวทำลายคู่แข่งทางการเมืองในช่วงการเลือกตั้งในต่างประเทศ ซึ่งอาจกลายเป็นภัยต่อความมั่นคงได้หากเป็นการแทรกแซงของรัฐบาลต่างประเทศ ยกตัวอย่างกรณีการเลือกตั้งของสหรัฐฯ เมื่อ ปี ๕๙ ที่มีการกล่าวหาว่ารัสเซียเข้าแทรกแซงการเลือกตั้ง และกรณีการเลือกตั้งในกัมพูชา เมื่อ ค.ศ.๖๑ มีการปล่อยข่าวลวงที่ระบุว่า น้ำหมึกที่ใช้ป้ายนิ้วของผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีพิษร้ายแรงถึงขั้นทำให้เสียชีวิต นอกจากนี้ยังมีกรณีการปล่อยข่าวลวงว่าการเลือกตั้งจัดขึ้นถึง ๓ วัน

แนวทางการจัดการข่าวลวงของนานาชาติ

รัฐบาลทั่วโลกได้ดำเนินการหลากหลายประการเพื่อต่อสู้และจัดการกับข่าวลวงที่แพร่ระบาด โดยเฉพาะข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งข่าวลวงเกิดจากหลายสาเหตุหรือมีมูลเหตุจูงใจแตกต่างกัน แต่ที่เป็นปัญหามากที่สุดน่าจะเป็นการใช้ข่าวลวงเพื่อเป็นเครื่องมือในการหลอกลวงให้เข้าใจผิด โดยเฉพาะการใช้ข่าวลวงเพื่อบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ และเนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจไม่สามารถตอบสนองต่อปัญหาของการแพร่กระจายของข่าวลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นบางประเทศได้ออกกฎหมายในลักษณะที่กำหนดบทลงโทษทางอาญากับบุคคลที่เป็นคนแพร่กระจายข่าวลวง เช่น

- ฟิลิปปินส์ ได้ผ่านกฎหมายเฉพาะลงโทษบุคคลที่สร้างหรือเผยแพร่ข่าวลวงต้องระวางโทษปรับและจำคุกนอกจากนี้ ผู้ที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดดังกล่าวนี้จะถือว่าขาดคุณสมบัติในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองอีกด้วย
- มาเลเซีย รัฐสภาผ่านกฎหมายกำหนดโทษจำคุกสูงสุด ๖ ปี และปรับ ๕๐๐,๐๐๐ ริงกิต (ราว ๔ ล้านบาท) ต่อผู้เผยแพร่ข่าวลวงทั้งในและนอกดินแดนมาเลเซีย รวมทั้งชาวต่างชาติ ถ้าประเทศหรือพลเมืองมาเลเซียได้รับผลกระทบจากข่าวลวง โดยกฎหมายดังกล่าวมีผลครอบคลุมทั้งสำนักข่าว สื่อดิจิทัลและสื่อสังคม
- อินเดีย กระทรวงข่าวสาร กิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ประกาศกฎหมายควบคุมข่าวลวงด้วยการเพิกถอนใบอนุญาตของนักข่าวที่เผยแพร่ข่าวลวง แบบชั่วคราวหรือถาวรโดยผู้ถูกเพิกถอนใบอนุญาตจะถูกห้ามเข้าสำนักงานรัฐบาล ห้องแถลงข่าว ห้องสัมมนา หรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐบาล

• ในส่วนของไทย แม้ยังไม่มีความหมายใหม่ต่อสู้ข่าวลวงโดยเฉพาะเจาะจง แต่ก็มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยผู้เผยแพร่ข่าวลวงมีโทษจำคุกสูงสุดถึง ๗ ปี

การสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวลวง

ความพยายามในการออกกฎหมายเพื่อจัดการกับปัญหาข่าวลวงนั้น ก่อให้เกิดความท้าทายในอีกรูปแบบหนึ่ง คือเมื่อรัฐบาลได้มีคำสั่งให้นำเอาข้อมูลที่เป็นข่าวลวงออกไปจากระบบสื่อสังคมออนไลน์ก็ยิ่งเพิ่มความสงสัยให้แก่ประชาชนทั่วไป และในบางครั้งช่วยทำให้ข่าวลวงดังกล่าวแพร่กระจายมากขึ้นหรือดูน่าเชื่อถือมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางการบังคับใช้

กฎหมายโดยรัฐบาลเข้ามาควบคุมเนื้อหาไม่น่าจะสร้างความน่าเชื่อถือในโลกออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ในบางครั้งมาตรการทางกฎหมายที่มีการเซนเซอร์ข้อมูล อาจกลายเป็นดาบสองคมและหากบทลงโทษมีความรุนแรงอาจทำให้เกิดการสื่อสารผ่านระบบอื่นแทน ดังนั้นรัฐบาลจึงควรส่งเสริมด้วยมาตรการอื่นอย่างการสร้างกลไกหรือธรรมาภิบาลให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงและตอบโต้ข่าวลวงด้วยการสร้างเว็บไซต์เพื่อใช้ตรวจสอบ (Fact - checking website) เช่น มาเลเซียได้สร้างเว็บไซต์เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือข่าวได้ เรียกว่า *sebenamya.my* ในขณะที่กาดาร์ได้สร้างเว็บไซต์ชื่อ *Lift the Blockade* เพื่อต่อสู้กับการฉ้อโกงเผยแพร่ข่าวลวง นอกจากนี้ มาตรการที่ไม่ใช่กฎหมาย ยังรวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักรู้เท่าทันสื่อและมีทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ยกตัวอย่าง แคนาดา อิตาลี และได้หวัน ได้บรรจุเรื่องการแยกแยะข่าวจริงและข่าวลวงไว้ในหลักสูตรการเรียนของนักเรียน หรืออินโดนีเซีย รัฐบาลได้ขอความร่วมมือกับบริษัทสื่อและผู้นำสื่อสังคมให้ช่วยกันให้ความรู้และธรรมาภิบาลในเรื่องการต่อสู้กับข่าวลวง

บทส่งท้าย

มีงานวิจัยที่เผยแพร่ในวารสาร *Science Advances* ของสหรัฐฯ ได้เผยผลสำรวจชาวอเมริกันในช่วงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ปี ๕๙ พบว่ากลุ่มคนอายุ ๖๕ ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่แชร์ข่าวปลอมหรือข้อมูลผิดๆ มากที่สุดมากกว่ากลุ่มคนอายุ ๑๘ - ๒๙ ปี ถึง ๗ เท่าสะท้อนว่าอายุเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรมการแชร์ข่าวลวงเพราะผู้สูงอายุจำนวนมากขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล จากปัญหาดังกล่าวรัฐจึงควรมีแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวลวง ดังนี้ ๑) ควรมีแผนกลยุทธ์การสื่อสารที่สามารถตอบโต้การดำเนินการให้ข่าวลวงได้ในทันที และมีแหล่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายในการตรวจสอบข่าวจริง ๒) ส่งเสริมความตระหนักรู้ในการใช้เทคโนโลยีแก่ประชาชน ให้รู้จักวิธีตอบโต้ข่าวลวงและบรรจุหลักสูตรการรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียน ๓) สนับสนุนให้มืองค์กรกลางในการตรวจสอบ แสวงหาความร่วมมือกับองค์กร สมาคมผู้ประกอบการสื่อออนไลน์ สำนักข่าวต่างๆ และสร้างเครื่องมือในการวัดความน่าเชื่อถือของข่าว

ในส่วนของกองทัพซึ่งเป็นหน่วยงานหลักด้านความมั่นคงควรให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาข่าวลวง ควรมีการบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดการกับปัญหาข่าวลวงโดยเฉพาะ โดยเฉพาะในปัจจุบันอยู่ในช่วงการเลือกตั้งทั่วไปของไทย จำเป็นจะต้องจัดการกับข่าวลวงที่จะเกิดขึ้นจากการหาเสียงเลือกตั้งและการแข่งขันทางการเมือง ควรมีมาตรการเฉพาะที่มุ่งเน้นการป้องกันการแพร่กระจายของข่าวลวง ควรสร้างเครื่องมือให้ประชาชนสามารถชี้ช่องทางเฉพาะในการรับทราบและรายงานประเด็นเรื่องความปลอดภัยตลอดจนข่าวสารสำคัญต่างๆ และมีเว็บไซต์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของข่าวแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและทันทั่วถึงเพื่อสกัดกั้นการเผยแพร่ข่าวลวงไม่ให้ไปหลอกลวงผู้คนทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงป้องกันไม่ให้ประชาชนต้องตกเป็นเหยื่ออีกด้วย

อ้างอิง

1. <https://td-thaijo.org/index.php/swurd/article/download/๙๖๔๔/๗๒๕๖๐/>
2. <https://news.thaipbs.or.th/content/๒๗๓๖๕๙>

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา SSC Focus กรุณาส่งข้อคิดเห็นของท่านมายัง คณะผู้จัดทำ (ศศย. สปท.) T/F : 02 275 5715-16

๑. ท่านสนใจประเด็นใดเพิ่มเติม / เห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติม

- การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ / เทคโนโลยี การทหาร พลังงาน / สิ่งแวดล้อม
- อื่นๆ .....

๒. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....